

VĚTRNÍK

Vydává MěstNV ve Vysokém n. Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Větrník - ročník VIII - č. 13

Vysoké nad Jizerou 18.12.1974

Vánoční koleda ze Staré Vsi.

Hoši, pojďte k nám, koledy vám dám,
po jablíčku, po oříšku, oblect se do kožíšku,
budem zpívati, koledovati!

Když je zima, mráz, slyším libý hlas.
Čermáckové zpívají, pastuškové trobějí!
" Co to nového, neslýchaného?"

My, pacholátka, hezká děvčátka.
Sejdeme se velké, malé, Ježíškovi dary dáme:
housky, koláče, ať víc nepláče.

Rozino milá, tys lenošila.
Nechtěla jsi ráno vstáti, ty se musíš v tom poznati:
ty neznáš radost, ty poznáš žalost!

My, co jsme vstaly, do Betléma šly,
my se ten rok všechny vdáme, tu jistou neději máme:
muže dostanem, na tom přestanem!

/ Archiv Vlastivědného muzea/

Vážení čtenáři Větrníku!

Dovolte mi, abych Vás informoval o konečných úspěších a nedostatecích, jak je život přimáší a jak statek plní i jiné celospolečenské úkoly.

Nemusím opakovat, že letošní rok se vymykal běžným normálním letům. Původně sliboval svým brzkým příchodem jara pohodlný rok. Potom však svým průběhem nadělal zbytečných mimořádných zjevných i skrytých škod. O obilí a bramborách jsme Vám informovali posledně. Dnes se zaměřím na ostatní plnění úkolů.

Stavby prováděné naší stavební četou jsou plněny podle plánu. Vyhořelý kravín v Rokytnici se dal do provozu s příchodem prvního sněhu. Zde jsme měli velmi napnutý termín a pochybovali jsme, že rekonstrukce bude hotova do konce října. Chybí nám jenom dodělat část kanalizace, a to jen z toho důvodu, že nejsou kameninové roury. Dodělává se nové hospodářské středisko v Rokytnici a pivovar / dosavadní hospodářské středisko/, který je ve stavu demolice, se bude v zimě bourat. Nevíme, zda se nám v Rokytnici k novému středisku podaří udělat do konce roku cestu, kde jsme plánovali půl milionu korun a dokončení je závislé na Památkové huti v Hraňově.

Zároveň ve Vysokém během zimy chceme vybudovat / dokončit/ hospodářské středisko a ve Sklenářovicích zřídit dočasně na dva roky mateřskou školu. Jedná se o úpravy sociální a zajištění elektrického vytápění a různými doplňky. Nepodařilo se dodavatelsky zajistit 6-bytovku ve Vysokém a vybudování základů pro 6 Okálů v Rokytnici. Dále jsme vybudovali některá zlepšení v současných kravínech. Letos jsme nesplnili osev ozimé pšenice a nesklidili jsme slámu po pozdních žních a tím jsme také nedodělali ani hlubokou orbu. Naše škoda 180 pomáhá s orbou na Jičínku. Taktéž jsme měli 2 traktory a auto na pomoc při sklizni cukrovky.

Dodávky hovězího masa na společný stůl plníme dobře. V mléce jsme, jak se dalo předpokládat s plněním hůře. Stoprocentní plnění bylo do 15. října a od té doby došlo k prudkému poklesu výroby, zapříčiněným brzkým příchodem sněhu a náhlým přechodem z letní na zimní krmnou dávku. Na poli nám zůstalo 6 ha kvalitní kapusty, která se už kvalitně neskldila. Jakost sena a siláže je hluboko pod průměrem posledních let. Počítáme s neplněním asi 50.000 litrů mléka, i když stejně dodáváme 100.000 litrů mléka navíc proti loňsku.

Naše Brigády socialistické práce všeobecně plní dobře své závazky. Pracovní a kulturní prostředí se zlepšilo a květinová výzdoba u kravínů byla hezká. Chtělo by v této činnosti pokračovat i příští léta s rozšířením na všechny provozy.

Od 1.1.1975 se statek rozšiřuje o 1.300 ha zemědělské půdy soukromého sektoru v horách. Jedná se o obce Paseky nad Jiz., Vojtěšice, Bratrouchov, Jestřabí, Roudnice, Křížlice a JZD Vítkovice. Mimo kravína ve Vítkovicích musíme nové provozy stavět na zelené louce. Lidí v těchto obcích je velmi málo, proto musíme počítat i se stavbou nových bytů. Dva Okály zbudujeme příští rok ve Vítkovicích a 10 Okálů do roku 1980 v prostoru spojených obcí Jestřabí-Křížlice-Roudnice. Dále je nutný nákup veškeré mechanizace pro zvládnutí zemědělských prací. Taktéž je potřeba získat nové řidiče a traktoristy. První dvě léta nám se sklizní sena musí pomoci JZD, protože sami nebudeme mít kam seno svézt. Jiná situace by byla, kdybychom dostali pojízdnou sušilku dánské výroby. Tato by mohla usušit kvalitně 10.000 q briket sena, které bychom potřebovali na obohacení krmné dávky pro dobytek. Nemohl by se potom opakovat letošní rok se špatnou krmnou základnou. Zdali sušilku dostaneme, je závislé na devizových prostředcích státu.

Před vánocemi chce statek pokračovat v kontaktu s našimi důchodci na informační slavnostní schůzi s obdarováním. Je to náš dík za jejich celoživotní práci v zemědělství a dík za jejich přínos v socializaci vesnice.

Všem věrným čtenářům Větrníku přejeme hezké svátky vánoční a hodně zdraví do dalších let.

Souku Josef

Bylo by mu devadesát.

"Ztrávil jsem mezi vámi několik neděl zdravotní dovolené a pokládám za svou povinnost poděkovat vám za vaše pohostinství a rozloučení se s vámi při odchodu z vašeho kraje. Ujišťuji vás, že jsem se tu cítil spokojen, byl jsem ve vašem kraji mezi svými, byl jsem tu prostě doma .."

Těmito slovy začínal svůj projev prezident Antonín Zápotocký na rozloučenou ve Vysokém nad Jizerou 5. února 1954.

Za pobytu hlavy státu ve Vysokém se zaznamenalo mnoho úsměvných příhod. Slyšte jednu z nich:

V den rozloučení měl soudruh prezident v sále "Krakonoše" veřejný projev, za velké účasti občanů místních i z širokého okolí. Přijeli i zástupci Libereckého kraje a Jilemnického okresu.

Po projevu večer se ještě sedělo v hostinci a kterýsi Liberečák reptal, že z krajského města musejí do takového malého hnízda s 1000 obyvateli a všelijak se čepejřit. V dobré náladě poklepal mu na rameno jeden zdejší rodák a patřičně hlasitě konstatoval: "Jo, hoši, to sou marný vzteky! My sme teď sídelní město hlavy státu a tudíž druhé město hned po Praze. Až vám teď budeme psát na KNV opravíme adresu: L i b e r e c u V y s o k é h o nad Jizerou!"

Mnoho, mnoho ještě veselých a rozverných příhod je zaznamenáno z tohoto období a my, lokální patrioté, si s hrдостí uvědomujeme, že tenkrát před dvaceti lety opravdu "Praha visela na stříbrné niti a Vysoké na zlatém řetězu" jak kdysi napsala o rodišti svého otce Helena Malířová.

Touto úsměvnou vzpomínkou budiž vzpomenuť nedožitých devadesát let presidenta soudruha Antonína Zápotockého.

J.Ř.

Růžena Nasková s Helenou Malířovou a Vysoké nad Jizerou

Všechny kulturní rubriky včetně rozhlasu a televize vzpomínaly v minulých dnech nedožitých devadesátých narozenin národní umělkyně Růženy Naskové, veliké uměním, postavou a nevšední krásou. Spolu se svoji sestrou spisovatelkou Helenou Malířovou měla v mládí užký vztah k Vysokému.

Kolem roku 1910 jsem Růženu Naskovou viděl jako dítě poprvé. Do Vysokého dojížděla hlavně na letní prázdniny a byla v této době členkou Národního divadla v Lublani. Její otec Josef Nosek se narodil 10. února 1829 ve Vysokém nad Jiz., odešel pak do světa na studie a nakonec po bouřlivém životě se usadil v Praze, oženil se a zde se také narodily obě dcery Helena a Růžena. Na hory však rodina nikdy nezapomínala. Matka, Josefa Bučinová se narodila v Choceradoch. Sestry Naskovy dojížděly do Vysokého k tetám a strýcům - poštmistru Schrötterovi a řediteli Jettmarovi. Bydleli jsme tehdy ve Schrötterově domě. Moje matka starší o dva roky Naskové, byla v přátelských stycích zejména s rodinou Jettmarovou a Jiřinou Jettmarovou, provdaná za vysokého rodáka Dr. Karla Langa, pozdějšího zubního lékaře v Semilech, zemřela předčasně, stejně jako její manžel.

Vzpomínám této veliké herečky, která si mne jako předškolního kluka oblíbila o což měl zásluhu její manžel akademický malíř František Naske. Na první letní vysockou pouť jsem dostal hrst dvouhálků, které jsme musel protočit na kolotoči. Helena Malířová byla bruneta již tehdy s vlasy krátce ostříhanými, čímž se podstatně lišila od vysockých dlouhovlasých žen.

Růžena Nasková provdáním změnila ve svém příjmení pouze samohlásku "O" na "A" a manželství Naskových bylo od počátku až do smrti spokojené. Naske byl převážně portrétista. V roce 1932 vyhrál též soutěž na plakát všesokolského sletu v Praze, který se pak rozletěl po celém světě.

Po první světové válce, kdy trávila znovu letní prázdniny Nasková ve Vysokém, již jako členka Národního divadla v Praze, přijela do Vysokého divadelní činoherní společnost Zejfrtova a manželkou ředitele nebyl nikdo jiný než Terezie Brzková, která odešla z Národního divadla a byla magnetem Zejfrtovy divadelní společnosti. A zde se sešly obě členky Národního divadla po několika letech. Nasková samozřejmě vyhověla Brzkové a v několika hrách pohostinsky ve Vysokém vystupovala. Určitě to bylo ve hře Pygmalion a a v jedné činohře, kterou již nevzpomínám. Brzková se později znovu vrátila do Prahy a po mnoha letech to byla naše nezapomenutelná babička ze stejnojmenného filmu námětu B. Němcové.

Poměrně živou korespondenci s Naskovou jsem otevřel po roce 1945, když jsem byl v Liberci. Muzeum ve Vysokém má řadu materiálů Naskové i Malířové. Něco jsem již do sbírky věnoval, po čase doplním řadou dopisů, které pečlivě chovám a obohacím tak sbírky muzea.

Dopisy Růženy Naskové prozrazují její lásku k horám, jsou vzpomínkou na moje dětství a vyznáním veliké lásky herečky ku svému manželovi Františku Naskemu.

Růžena Nasková stejně jako její sestra Helena Malířová, mají po otcích rodové kořeny v našem kraji. Jestliže Malířovu pojilo přátelství s Ivanem Olbrachtem, synem semilského advokáta Dr. Ant. Zemana /Antala Staška/, vidíme zde jakousi souvislost, neboť Semily a Vysoké, téměř sousedící obce v našem kraji a jména Zeman a Nosek to prozrazují na sto procent.

Nezapomínáme těch, kteří mají vztah k našemu kraji a kteří jsou pro nás nesmrtelnými.

Semilské sousoší Staška a Olbrachta nám připomene, že i obec Stanový u Vysokého, má svůj mimořádný význam v naší kultuře.

Jména Růžena Nasková, Helena Malířová, Antal Stašek, Ivan Olbracht, žijí ve vzpomínkách dříve narozených, mezi které patřím i já s obzvlášť nezapomenutelnou vzpomínkou na národní umělkyni Růženu Naskovou.

Josef Ďoubalík

Z e l e n é ř á d k y .

Národní umělkyně Růžena Nasková, která by se v listopadu dožila 90 let psala vždycky zeleným inkoustem - barvou naděje. Marie Schrötterová, jediná žijící příbuzná ve Vysokém, má bohatou rodinnou korespondenci se sestřenkou Naskovou. Do smrti vzpomínala národní umělkyně na Vysoké, krajinu šťastného dětství. Nechme však ve vzpomínce mluvit ji samotnou:

Márynko, Márynko,

jsi tuze ošklivá, že ses za mnou v Poděbradech nerozběhla, bylo tak snadno zjistit kde bydlím. Byla bych měla ukrutnou radost, byly bychom měly spoustu času pro povídání teď v mém hezkém pokoji, kde jsem vždy zařízena jako doma, nebo bychom si byly vyjely v kočárku někam ven, bylo by se Ti, horačko, líbilo i u nás v kraji. Takové byly hezké dny a já jsem byla sama. Nedovedu Ti vypovědět, jak upřímně je mi líto té krásné příležitosti. Kdybych to byla jen tušila, žeš tak blízko! Jak moc jsme mohly být spolu! Jaká škoda! Bude mi to dlouho líto, protože taková příležitost se hned tak ne-naskytne, aspoň 10 dnů mít pro sebe a o všem, o všem si porozprávět. A já čím jsme starší / už jsme pěkná bába, v listopadu 64/, tím víc miluji minulost, vzpomínky, svoje dětství a Vás všechny, které jsem mívala tak ráda. Ubývá to kolem mne, čím dál, tím víc se mi stýská po těch, kteří odešli. A tak aspoň vzpomínám s těmi, kteří tohle všecko znají a částečně - společně prožili, se utěšuji. Ach, Bože, Márynko milá, lítostí bych brečela. - Fotografie o které mluvíš, je asi ta z vysokého parku, že? Mám ji také a často se na ni dívám dojata a s láskou. Jsou tam Tvoji i moji nejdražší - a kolik z nich ještě žije, jaká malá hrstička by se nás sešla. Tvoji milí rodiče, Jiříček, Fanyňka, moji rodiče, Jirka, okatá důce, Helenka a všichni už se na nás dívají od někud shůry.

Do Vysokého je daleko. Nemohu jezdit vlakem - noha moc bolí a pro taxík je to dnes přece jen moc peněz. Ale nevím, nevím, neřeknu-li: čert vem peníze - a nerozjeďu-li se jednou do krajiny svého šťastného, utěšeného dětství pro vzpomínky a třeba si i poplakat.

A jak dlouho budeš ještě v Poděbradech? Kdybych se tam tak náhodou dostala! Napiš mi hned, čert tentonoc ví, co pámbu dá, říkával Tvůj tatínek. On to ovšem říkal jinak a bylo to moc hezké s tím vysokým ou!

Líbám Tě, František Tě také moc pozdravuje a vzpomíná se mnou.

Jsem Tvá stará Růžena

22.X.1948.

Vysokému Krakonoši

Festival ve Vysokém ve mně vždy probudí staré krásné vzpomínky na léta strávená v tomto překrásném místě a na jevišti vysokého "Krakonoše". Poprvé jsem spatřila Vysoké jako docela malá studentka, když mě pozvala spolužačka Růženka Prášková na představení opery "V studni", kterou tehdy vysočtí ochotníci nastudovali. Tehdy nebylo ještě autobusové spojení jako dnes a my jsme šlapali pěšky do střechy Trčíských vrchů a tu, na jejich vrcholu, se přede mnou otevřel kouzelný pohled na panorama Vysokého s dominantou kostela a "Kramářovy vily" a myslím, že od tohoto okamžiku jsem navždy propadla lásce k tomuto horskému městečku. Večer v divadle jsem byla potom znovu očarována půvabem Blodkovy hry, a když mě druhý den má přítelkyně doprovázela druhou cestou kolem Vojákova mlýna, vonavými vysokými lesy k vlaku, věděla jsem už, že budu milovat tento kousek světa do smrti.

Proto, když jsem později jako mladá učitelka vzbudila nelibost pana inspektora tím, že jsem tančila primabalerinu v jedné operě jilemnického rodáka Macha v krátkých sukénkách, oznámil mi, že budu vyobcována z Jilemnice. Požádala jsem ho, plna radosti, o místo ve Vysokém a on mi k mé spokojenosti vyhověl. A vidíte, tam se teprve rozvinula má divadelní činnost jako herečky nebo tanečnice, nikdo na mě nežaloval, já jsem měla pokoj a pan inspektor také.

A tak jsem prožila na prknech "Krakonoše" jednu z nejhezčích dob svého mladého života. Vzpomínám si na divadelní zkoušky s tak milými lidmi, kteří mě měli rádi. Když za zavátých zimních večerů jsme nacvičovali různé ty operety, hlavní milovník nemohl dobře tančit valčík ve vysokých botách, pianistka se choulila u klavíru ve vestě podšité koží a z nápoje budky jako z budníku vykukovala laskavá milá tvář paní Hejralové- nápoje. Ale na jeden zážitek nezapomenu nikdy. Bylo to za okupace, kdy jeden kilometr za městem

byly hraniční závory a české divadlo bylo tehdy pro obyvatelé Sudet balzámem pro jejich srdce. Každé divadelní představení bylo nabito a lidé chodili třeba závějemí přes les, jen aby uslyšeli povzbuzující českou písničku a slovo. Už ani nevím, jak se jmenovala opereta, která se tehdy hrála, ale byla tam píseň "Ta česká muzika, ta když začne hrát"... a končila slovy: "s tou naši muzikou a českou písničkou, s tou budem bourat svět až za milion let!" Byla to polka a já ji tancovala v národním kroji. Při poslední sloce nastalo z bezpečnostních důvodů, přísně připravované překvapení: od stropu jeviště počaly vlát červené, modré a bílé stuhy. Neumíte si představit tu odezvu v sále, obecenstvo vypuklo v bouřlivý potlesk, křičelo, dupalo a naposled začalo zpívat s námi. Bylo to něco tak krásného, že ještě dnes mi tlouče srdce prudčeji při té vzpomínce. Však také hned potom přiběhl za kulisy nějaký ten komisař a pohrozil, že zavře divadlo a zakáže další činnost, bude-li se to opakovat. Ale co to bylo už platné! Celá akce splnila svůj úkol a lidem z hor přinesla radost a posilu.

Dagmar Dušková-Patzová

Co zavinil vánoční stromek, aneb proč Sternádek s Farským nezmerzli.

Zima přišla příliš brzy a všechny horáky překvapilo, když sníh, který ležel již na Martině se udržel a Vánoce byly na horách takové, jaké si každý horák představuje již po mnoha letech. Sněhu leželo na metr a cesta do lesa byla téměř vyloučená. Přátelé a sousedé Sternádek s Farským neměli dosud vánoční stromek a nakonec rozhodli, že letos to budou jejich první svátky bez stroměčku. Stále vydatně sněžilo, Sternádek nemohl usnout, když dva dny před Štědrým dnem se definitivně rozhodl přesvědčit kamaráda Farského taktickým úvodem: "To ještě nepamatuju a ty se mnou, že bysme neměli na Štědrý den smereček nebo jedličku. A proto sem se rozhod, že i když se venku čertí ženěj, nebudu čekat až přestane foukanice a z neblíšího háje smereček přinesu, dybych měl zmerznout jako ten Hanč s Verbátou. Kdybys byl pořádnější kamarád jak pořád tverdiš, šel bys se mnou a představ si tu radost, jakou by naše mámy měly ze stromku. Všichni sousedi maj už stromky sternác dní doma jen my sme to voddalovali a po svátcích nám to budou naše ženčský celej rok vyčítat. I když už dětištata doma nemáme, bez stromku bych neměl Vánoce a zrouna mě to připadá, jako by byly Vánoce bez štědrounice a betlema s dárkama. Proto du a ať trá zmerznu, stromek bude a basta".

Sternádek čekal na účinek svého projevu a ten Farského tak dokonala přesvědčil, že bez debaty začal obouvat faldouky, natáh si dva svetry, nasadil pumrovici, přehodil pilku přes rameno a povídá udivenému Sternádkovi jasně a stručně "Žáný řeči se nevedou, merskní sebou, do háje se do a basta" Sternádek uháněl pro pilku a oba strejci pořádně ustrojení chtěli vyrazit do háje. Vítr skučel a hvízdal, pravá horská metelice se rozdávaděla jak už dlouho nikde nepamatoval. A podle Farského "že žádný řeči se nevedou" šli oba přátelé glčky, broukali se sněhovými závějemí nad kolena a tu Sternádek zahulákal "Sme to ale ztroubové, proč sme nejeli na skijích, tejdě už se vracet nemůžeme, leda si to všecičko rozmyslet a vrátit se domu, protože já už sem utermácenej jako řeznickěj pes" Farský, který byl statnější stále razil cestu a zařval "Furt se do, žáný řeči se nevedou, smrčky budou, už tam musím dorazit, kdyby čert na koze rajtoval"

Ústvení, zničení dorazili konečně k nejbližšímu háji, který ale patřil sousedu Patočkovi. V této situaci bylo oběma lhotejně komu les patří, jediná touha byla pro ně stromek. Z obou se kouřilo, zavátí jako sněhuláci usedli na chvíli a potom podržili dva nejbližší smrčky, kterým koukaly jen vršky. Únava dolehla na dva staré kamarády, kteří schoulení jako dvojčata a zamuchlaní do kabátu usínali v těžké sněhové vánici. Večer nastal ve vesnici poplach. Jako po telegrafu se roznese, že Sternádek s Farským se nevrátili z háje, že asi zmrzli nebo zabloudili. Vánice se utišovala a srpek měsíce se ukázal mezi nízkou se honícími mraky, což znamenalo, že v noci bude mrznout. Deset chlapů vyrazilo k háji a protože Patočku háj byl nejbližší, spěchali všichni na Patočkovo. První kdo našel oba sousedy byl právě Patočka. Obě spali schoulení jako milenci, ani se nepohnuli, když s nimi Patočka zalomcoval a potom s ostatními vesničany je naložili na rohačky a uháněli k vesnici. To už měsíc svítil a v nose to zamrzalo zatím ještě snesitelným mrazíkem, který však určitě do rána bude takovým po horácku řečeným "sancem".

Cestou Patočka povídá: "Že podržili moje smrčky v týle psotě jim vodu pustim, protože ty je mohly stát život". Oběma smrčky pokryli naše sousedy a průvod vyhlížel jako vesnický funus. Mezitím Sternáček s Farskou viděli už Vánoce černě, ječely, nařikaly, zmateně pobíhaly před chalupy, zda se parta hledačů vrátí. Když uviděly rohačky přikryté smrčky začala křičet Farská "Ježísmarjá už je vezou, dyť voni zmerzli" Sternáček sebou práskla jako zbitá když se probudila a viděla už manžela v posteli, kam jej stejně jako Farského uložila, začala nadávat "Čert černej nám byl smereček dlužnej, dyť já mohla bejt vdovou".

Naši přátelé se probudili s omrzlinami, kašlem a rýmou, vysockej doktor ani nenařídil převoz do nemocnice. Vše proběhlo na štěstí dobře, jen dva starší přátelé celé svátky proleželi v posteli. Sešli se až na Nový rok, kdy při groku Sternádek začal: "Já si dycky myslil jak sem chytřej, ale já sem přeci jen trouba, protože já naved Farskýho, abysme šli a taky sem mu řek, abysme si chvilku poposedli. A kdybyste nás sousedi nenašli tak sme už mohli bejt vobá pod dernem". Patočka si neodpustil, aby neřekl: "Tak hoši za ty dva smerčky dáte každěj liter rumu a to vypijeme na vaše zachránění. Já kdybych byl na vašem místě a tohle mě potkalo, tak bych taky nekoukal jesli sem ve svým háji nebo cizím a stromek bych urřiz."

Domů se vraceli naši sousedé v náladě více než dobré, jen Sternáček si neodpustila prohodit: "Nechtěla sem ti kaziť svátky, holce a vnučatům sem to taky nenapsala, jak nás moh vosud potrefiť, ale jen ti řeknu ty mudrante, že čím seš starší tím seš hloupější a máš rozum jako malý robč. Tá sklarotika tě teda vzala u huby. A vono se taky nadarmo neřiká, že děti a dědci sou na tom s rozumem stejné". Sternádek jindy hrdina, tentokrát toho neřekl, ale jen tak polohlasně a pro sebe prohodil: "Tak se mě všechno zdá, že tá naše máma je přece jen chytřejší než já a já ji furt jen podceňuju".

Jak to dopadlo s Farským sme se nedověděli, ale šeptalo se, že Farskej má hausarest až do Hromic, když dorazil manželku svoji oblíbenou frází "žáný řeči se nevedou, do háje se de a basta". A nešlo se nikam a celý měsíc po Novém roce nebylo po našich přátelích ani vidu ani slechu. Takové vánoce jako letos ještě Sternádek s Farským nezažili.

Josef Dóubalík

Vo strejcoj Florijáněj - Štědrounice na vandru.

Před vánocema bejval fofer s pečením. Štědrounice s koláčema musely vyderžať do hromic, a tak se jich pekla síla. Hde bylo víc kerku pekli jich trřa po centu. Toseví, s takovou horou se tetky nemohly doma párať a žadlavít, a tak se pekávalo u pekaře. Forotu do pečení si lidi vobyčejně přinesli a pekař dal jen práci a něhdy mouku.

Florijánka vypravila jennou ráno strejce do Vysokýho se všim potřebným až na rozinky. Strejcoj se jennou zernička náč zavertaly do kotlavýho kohátu a prosakroval bolestěj celý svátky. Vod tý doby nechtěl vo rozinkách ani slyšet. Dones to šťastně k pekaři a vod-polenne si měl přijít. Pad tam zrouna na takovej vobzáláštní přitrefunk. V tom rajbuchu nim slítlo bóží požehnání, co měli na zdi, rounou do těsta. Copak vo to, vopucovalo se a bylo fertik. Horši bylo, že řebiček, co na něm visalo, byl něhde v těstě a na náký kór hledání nebyla v tom hemu zrouna chvíle. Co dělať? Štědrounice se upekly a vo řebiček se stá-rejte sami. A tak když Šímouka vo vánočních krájela krajičky tenký jako papír, tak vo ni koladnici deržkovali, že je paškertná a že hamouzi i vo štědrejch svátkách. Voní čecht-manta vědali, že to bylo skerz řebiček.

Vodpoledne ke třetí hodině se strejce s košem na zádech a dvouma u ruky už znova tarabil k pekařoj do síně. Ten na něj vodkudsi jen houk, že tý dvě perkna na perním šráku sou jeho, ať si vřeme sám, že se nemuž meškať. Narounal si teda z hořenich dvouch perken štědrounice do koše a koláče do košku a votočil se domu. Dyž docházal k dolánkám, byl rád, že to už má s kerku. Florijánka vyrounala z košku koláče a najennou zaječela: "Enuť ty pranemhlo jennu! Co mně to neseš do staveni za šišoláky! Tolle přec není naše pečení. Sejráky sme žánny neměli, to snad víš, a tulle v tvarohákách místo manlle je rozinka. U štědrounic taky, místo manllovýho posejpu lezou z nich rozinky jako švábi". No, lamento náramný a strejce celěj tumpachovej byl by se rač neviďal. Čerti vědi, jak se tolle mohlo stáť. Pekař přece poudal - dvě perkna na perním šráku. Toseví, tetka pakovala strejce zpátky. Vona každá hospodyně má nejlepši forotu do pečení, a cizího se zrouna hýzí. Totak! Nákej kumerol a sbíraný mlíčiště, kor trřa kozí.

U ložich muk potkal stanouskýho Holouše, šel taky domu s pečením. Strejce si mu postejskal co se mu nestalo, a že tetka doma vyvádí. "Tolle se mně nemuž stáť. Já nihdy žánny kvalty nevedu, já dycky vopaterně, poudá Holouš a začal si utírať nos, aby Floriján neviďal, že se chechtá.

Už se pomalu smrákalo, dyž se hernul k pekařoj do síně. "Poudal sem dvě perkna na perním šráku. Polle všeho ste popad verchni místo sponnich, a tak si vaše štědrounice nejspíš před chvilkou vodnes stanouskej Holouš. To se musíte porounať sami". Pekař si už dál strejce neušimal, nebylo hdy.

Tu chvíli koruncovala Holouštice ve Stanovým toho svýho: "Enu, ty terdlo starý, hdes měl vočišťata? Hde máš sejráky? Ve štědrounicích nevidim ani jennu rozinku. Hde to jak-těžiu slyšal štědrounice bez rozinek?! Jěžišikriste! Takovou kalou forotu sem si dala, a hde ví korej nemrát se bude voblizovať! Hned se mně s tim pakuj zpátky, ať to tu nevidim!" Holouš, toceví, už vědal čí štědrounice a koláče to přitáh domu, a už mu tak do sníchu nebylo. Votočil se jako na vobertliku a místo do Vysokýho k pekaři to namířil rounou

do skenařickéjch dolánek. Strejce Florijána taky terklo jak se věci maj a vod pekaře to vzal zas ke Stanovému. Počítal, že Holouše buď potká dyby se vracel do Vysokýho anebo že ho kór eště stihne doma. Holouštice skoro voněmňela, dyž tu cizej strejce se ni hernul s košema do sennice a začal si dělat na stole plac. "Nesu vám, tetka, vaše pečení. Merkněte na to. Vono se to u pekaře nák poculilo." Merkla na to a poudá: "Sejráky tu sou a rozinky ve štědrounicích taky. Tak by to mohlo bejt kut". Strejce si voddech, že to pasuje a poudá: "A já bych si teda vzal to svý. Potkal sem Holouše dyž šel z Vysokýho." "Jó, to si nevimete. Hnala sem s tím dědká zpátky. Tulle chvíli muž bejt už ve Vysokým." Floriján si těžce pouzdech, dal spánembohem a vyrazil už po čtvrtý k Vysokému. Copak vo to, vod Pece s práznejma košema lupikoval po rovině jako berčná kolčauka, ale táhlo už na vosmou. Holouš zatím ve Skenařicích slauně vodeuzdal překvapený Florijánce štědrounice s koláčema, a toseví, počítal s tím, že sa Floriján mezi tím vrátil, a tak chtěl na Florijánce svý. "Enu, hde bych to vzala," poudá tetka. Sám ste poudal, že ste ho potkal dyž s tím šel zpátky. Čechtmanť ví, hde se vomeškal." No, prasmůla. Holoušoj z toho koukala čtvrtá cesta do Vysokýho a hde ví, ne-li marná. Tak poudal, že rači počká až se Floriján vrátí.

Ve Vysokým vyvalil pekař na Florijána voči: "Holouš? Čerta-li by tu čál? Vonnes si pečeni a vod tý doby tu nevodeuřel dveře." Strejcoj se událo mlo. Neměl ani koláče ani šišolány. Ešli vono se Holoušoj třá nevomklo v tom sněžištěti a neleží něhde v pankejtě se zlomeným hnátém. Toť abych to rovnou vzal znova do Stanovýho a koukal ho nepřehlídnoť.

A tak to Holoušoj a Florijánce tervalo seckakramentsky slouho, než se nadšení vovzaly vopaterný kroky jako dyž něhdo už nemůž anebo se mu nechce dál. Hodiny akorát vodherčaly desátou dyž strejce jako zmoklá slepice šámal do sennice. Florijánka měla zatím všecko ukliděný v kvelbu a Holouše honem sterčila velle do setničky. Chvíli na voko hrála se strejcem tyáter a číla rozsůvenou, a pak z čísta jasna houkla do setničky: "Holouši, už můžete vylízt!" Floriján šel z oudivu do oudivu. Dopadlo to teda dobře. Jen chudák Holouš měl před sebou eště štrapaci do Stanova. Šák si cestou poudal: "Měl sem se mu nechechtat. Pámbu mě fik."

Prokop Hásek.

Na tom verchu mysl má!

/Vánoční i revoluční/

Lidové zvyky - to je rok rozdělený na určitá období od jara do zimy. Jejich udržování je tradice a tradice zvyků zachovávaných v určitém kraji nebo národě, dovede vytvořit neopakovatelnou atmosféru svého místa, tvoří ono "národní zázemí" a kouzlo domova.

U nás v horách je betlém tradicí. To je součást krkonošských vánoč. Téměř dvě staletí naši předkové vytvářeli lidové betlémy: dřevěné, pohyblivé, nebo malované na papíře.

Měli jsme v rodině papírový betlém, který si pradědeček Mařatka sám maloval. Tatínek vždycky říkal, že byl betlém překrásný a rozsáhlý, ale nevěděl kam se poděl. Když odešel do světa za prací, zratil ho z očí. Na naší dětskou otázku, jak vypadal, rozevřel český lid a tam přečetl povídku od Zdenka Rona "Táborita".

Rón píše mimo jiné: "Starej Mařatka byl postava svérázná a ojedinelá, "šeucoval" a boty od něho vydržely "do smrti smrtoucí a eště pro mňoučata". Byl vlastenec horlivý, staromódní. Čítával ve starých kronikách a snil o tom "drahém Žižkovi", který mu byl na devšecko.

Chodili jsme k němu někdy na pobyt. Mařatka měl děti rád. Před vánočními byly návštěvy nejčastější -- Mařatkovi měli betlém. Byla to krása! Po dvou stranách světnice pod stropem se jako fata morgána vznášela miniaturní krajinka, bůh ví z kterého světadílu, ale pan mistr o ní říkal, že je "tu vod nás". I Kokerháč tam byl, Třícký vercha, Marinku kříž", všecko, všecičko - celý hora. Města s pyšnými hradbami a věžemi hrdě vypínala se na vysokých skalách. K městu vedla uzounká cesta a po ní kráčeli daráci jeden za druhým, jako vojsko. A každý něco nesl. V rohu světnice, uprostřed betléma, otvírala se veliká sluj a v ní na seně hověl si ten, který přijít měl, usměvavý s velikou září kol hlavy. A kolem sluje stáli v pevném šiku Žižkovi vojáci v plné zbroji, s drahým a milovaným "tatičkem" v čele. A kalichy na prsou a štítech se skvěly každým rokem novou svěží červení. I andělé, připevnění na drátech nesli stuhu se srdečným "Nazdar, Ježíšku!". Pan mistr Mařatka věrně urobil, co ještě za apoštolů nebylo!

V šedesátých letech", píše dále Rón, "kdy ohlas bouří politických zalétl i na hora, kdy výrazem vši radosti i nenávisti byly tehdejší meetingy, byl starý Mařatka první na místě. Když zaslechl "že tam vod hor mají nekalý omysle", že Němci zas pokoušejí, -vyrukoval "Táborita" na bojiště. Ne s mečem, ale kronikou a písní. A ta píseň ho div nestála kriminál.

"Šak tvymu dědkoj taky kal nebylo!" vypravoval mně častokrát" Nedalo mu, zatroubil si - a posedal šternáct dní u base i s valťhornou! Enu a bylo vono to tehda přec jen sec-mordijenský!" a potichoučku spustil: " Mn ... tradada ... a tám na Péétruškovějch véérších" a já hodně nahlas: " třista jezdců mnoho pěších Čechů se shromaždilo, o vlasti svý jednalo. Komisaři nad tím bděli, na tom verchu mysl má ..."

Škoda ho bylo když umřel, už toho betlema škoda. Kalichy na štítech a prsou Žižkovýchých chlapíků jistě nadobro vyrudly"

Ani Zdeněk Ron, ani můj tatínek se nedověděli jak a kde skončila vánoční chloubá starého "Tábority". Dověděla jsem se to pozdě až někdy po okupaci. Betlem se dostal do druhé generace naší rodiny, ale nevysvětlitelnou náhodou po přestěhování babičky k nám, zůstal v domě, kde byla naposled v nájmu. Pak se na něj pozapomnělo.

Po roce 1918 byly silné církevní třenice, což se v našem kraji velice projevilo. Často se ozývalo slovo " přežitek".

Ve Vysokém se tradičně pálí Husova hranice symbolicky 5.července. V té poválečné době vzplála také jednou na Petruškových vrších. Nosilo se tam na spálení všechno možné. Tam jako "přežitek" skončil "Táboritův" betlem i s Janem Žižkou - snad jako symbol, snad jako ironie! - na revoluční půdě Petruškových vrchů!

Škoda, přeškoda! Byl by jistě v národopisných sbírkách Vlastivědného muzea a svým ojetím naprosto unikátní.

Jiřina Ďoubalíková

N o v o r o č n í .

Toč se, Větrníku, toč,
toč se a prozpěvuj,
tu píseň o větru, jež vane z hor.
Tvé písně nasloucháme,
zní jak Krakonošův sbor.

Toč se Větrníku, toč,
toč se a vyprávěj,
dvanákrát v roce zvědavému
na každou událost,
na každý z Vysocka děj.

Vláda Ron, Ústí nad Labem

N a r o z e n í n y .

4. prosince 1974 oslavila pí Kamila Lavická 70 let,
21. prosince 1974 oslaví pí Anna Nesvadbová, roz. Jatšová 81 let,
27. listopadu oslavila rodačka pí Anna Roučková, roz. Patočková v Brně 97 let.

Přejeme hodně zdraví!

Ú m r t í .

8. prosince 1974 zemřela v Liberci pí Ludmila Ďoubalíková, roz. Kubátová,
učitelka v.v. ve věku 69 let.

Čest její památce !

Redakci zaslané použité i nepoužité rukopisy nejsou-li vyžádány zpět, ukládají se do archivu zpravodaje. Celoroční předplatné poštou 25 Kčs. Odpovědná redaktorka Marie Ďoubalíková. Větrník vychází jednou měsíčně. Řídí redakční rada. Příspěvky zasílejte nejpozději do 10.kazdého měsíce do Vlastivědného muzea. Cena 1,-Kčs.